

ABD Müdahalesi Sonrası Venezuela: Siyaseti ve Büyük Güç Rekabetinin Yeni Biçimleri Türkiye için çıkarımlar

Dr. Ahmet Kadioğlu
Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü

Ocak 2026'da ABD güçlerinin Caracas'ta düzenlediği operasyonla Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro'nun yakalanarak ABD'ye götürülmesi, Soğuk Savaş sonrası dönemde nadir görülen lider hedefli askerî müdahalelerden biri olarak öne çıkmıştır. Washington'un müdahaleyi narkotik suçlar, ulusal güvenlik ve bölgesel istikrar gerekçeleriyle meşrulaştırması; buna karşılık petrol güvenliği, yaptırımlar ve caydırıcılık söylemini eş zamanlı kullanması, çağdaş hegemonik baskı araçlarının dönüşümünü ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Venezuela örneğini ABD-Çin rekabeti bağlamında ele almakta; rejim sürekliliği, kaynak kontrolü ve sınırlı askerî güç kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemekte ve Türkiye açısından stratejik çıkarımlar sunmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından büyük güç rekabeti doğrudan askerî çatışmalardan ziyade ekonomik yaptırımlar, finansal kısıtlamalar, hukuki baskılar ve teknolojik denetim araçları üzerinden yürütülmüştür. Farrell ve Newman'ın "silahlandırılmış karşılıklı bağımlılık" (weaponized interdependence) kavramsallaştırması, küresel finans ve ticaret ağlarının jeopolitik baskı aracı hâline geldiğini göstermektedir (Farrell & Newman, 2019).

Venezuela'ya yönelik ABD politikası, bu çerçevede uzun süre yaptırımlar ve diplomatik izolasyonla sınırlı kalmış; ancak 2026 müdahalesiyle birlikte seçici askerî güç kullanımı yeniden devreye sokulmuştur.

ABD Başkanı Donald Trump, operasyonun ardından Washington'un Venezuela'yı "run the country" ifadesiyle yöneteceğini belirtmiş; Dışişleri Bakanı Marco Rubio ise bu söylemi ülkeyi fiilen yönetmekten ziyade Caracas'ın politika tercihlerine yön vermek olarak tanımlamıştır. Bu ayırım, çağdaş müdahalelerin klasik işgal modellerinden uzaklaştığını ve uzaktan denetim temelli bir otoriter yönetim anlayışına işaret ettiğini göstermektedir (Lake, 2009; Ikenberry, 2018).

Müdahalenin Niteliği ve Rejim Sürekliliği

Maduro'nun yakalanması Venezuela devlet yapısının çökmesine yol açmamıştır. Güvenlik bürokrasisi, silahlı kuvvetler ve yargı mekanizmaları büyük ölçüde yerinde kalmış; yürütme yetkileri fiilen Maduro'nun yardımcısı Delcy Rodríguez'e devredilmiştir. Bu durum, literatürde "lidertasfiyesi – rejim sürekliliği" olarak tanımlanan modelle örtüşmektedir (Geddes, Wright & Frantz, 2018). Devlet başkanının ortadan kaldırılması, rejimin otomatik olarak çöktüğü anlamına gelmemekte; aksine kurumsal çekirdek korunarak dış aktörlerin taleplerine daha uyumlu bir yönetim üretilebilmektedir.

Bu çerçevede ABD müdahalesi bir rejim değişikliğinden ziyade rejim davranışının yeniden şekillendirilmesine yöneliktir. Washington'un muhalefet lideri María Corina Machado'yu açık biçimde iktidara taşımaktan kaçınması ve seçim vurgusunu ertelemesi, kısa vadeli istikrarı ve kaynak güvenliğini demokratik dönüşümün önüne koyduğunu göstermektedir (Levitsky & Way, 2010).

ABD'nin Baskı Mekanizmaları

ABD'nin Venezuela politikasında ekonomik yaptırımlar merkezi bir rol oynamaktadır. OFAC aracılığıyla petrol sektörüne doğrudan veya dolaylı katkı sunduğu iddia edilen şirketler, tankerler, sigorta ve ödeme mekanizmaları hedef alınmıştır. Bu yaklaşım, devlet kurumlarından ziyade ihracatı mümkün kılan ara lojistik ve finansal ağların baskı altına alınmasını amaçlamaktadır (Drezner, 2021; Tooze, 2018). Bu yöntem, yaptırımların üçüncü ülke şirketleri üzerinde dahi caydırıcı etki yaratmasını sağlamaktadır.

Buna paralel olarak ABD, Karayipler'de askerî ve deniz varlığını artırmış; uyuşturucuyla mücadele ve yaptırım ihlallerinin önlenmesi gerekçesiyle seçici askerî operasyonlar yürütmüştür. ABD

Güney Komutanlığı'nın faaliyetleri, savaş ilanı olmaksızın güç kullanımının uluslararası sistemde giderek normalleştiğini göstermektedir (Biddle, 2022; Sechser & Fuhrmann, 2017). Maduro'nun gece baskınıyla yakalanması ise caydırıcılık açısından sembolik bir eşik oluşturmuştur. Operasyonun başarısı, rejim içinden en azından sınırlı bir iş birliği olmaksızın mümkün görünmemektedir. Bu durum, müdahalelerin yalnızca dış baskıya değil, iç elit dengelerine de dayandığını göstermektedir (Bueno de Mesquita et al., 2003).

Çin Faktörü: Ekonomik Dengeleme ve Askerî Mesafe

Çin, Venezuela krizinde askerî angajmandan bilinçli biçimde kaçınmış; buna karşılık enerji ticareti, kredi mekanizmaları ve dolaylı lojistik ağlar üzerinden Caracas'ın sistem dışına itilmesini engellemeye çalışmıştır. Venezuela petrolünün önemli bir bölümü Çin pazarına yönelmiş ve ticaret çoğunlukla Hong Kong merkezli şirketler aracılığıyla sürdürülmüştür (Downs, 2020; Gallagher & Myers, 2021).

ABD'nin bu ağları hedef alması, rekabetin artık yalnızca devletlerarasında değil, küresel finans ve lojistik altyapısı üzerinde yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Çin'in diplomatik söylemi ise egemenlik, müdahalesizlik ve tek taraflı yaptırımlara karşı çıkış üzerine kuruludur. Bu yaklaşım, Pekin'in askerî maliyetlere katlanmadan nüfuzunu koruma stratejisiyle uyumludur (Rolland, 2023; Shambaugh, 2020).

Hukukî Meşruiyet ve Norm Erozyonu

ABD yönetimi, Maduro rejimini devlet destekli narko terörizm ile ilişkilendirmekte ve bu iddiayı sert önlemlerin gerekçesi olarak sunmaktadır. Ancak bu suçlamalara ilişkin uluslararası yargı mercilerinde test edilmiş ve kamuoyuna açık kanıtlar sınırlıdır. Uluslararası hukuk literatürü, güvenlik kavramının geniş yorumlanmasının güç kullanımını meşrulaştırmak için giderek

daha esnek biçimde kullanıldığına dikkat çekmektedir (Koh, 2020; Hathaway & Shapiro, 2017). Bu durum, özellikle orta ölçekli devletler açısından norm erozyonu ve öngörülebilirlik krizine yol açmaktadır. Güçlü aktörlerin hukukî çerçeveleri seçici biçimde yorumlaması, uluslararası düzenin istikrarını zayıflatmaktadır (Finnemore & Sikkink, 1998).

Demokrasi, Seçimler ve Bağımlı İstikrar

Ekonomik toparlanma sağlanması hâlinde, Venezuela'da iktidarda olan herhangi bir hükümetin seçim kazanması mümkündür. Yaptırımların kaldırılması ve petrol üretiminin artması, kısa vadede yüksek büyüme oranları yaratabilir (Hausmann & Rodríguez, 2014). Ancak demokrasi yalnızca seçimlerin yapılmasıyla sınırlı değildir; iktidarın barışçıl biçimde el değiştirebilmesi temel ölçüttür.

ABD'nin petrol ve güvenlik odaklı yaklaşımı, kısa vadeli istikrar sağlasa bile uzun vadede dışa bağımlı ve kırılgan bir siyasal düzen üretme riskini taşımaktadır. Bu tür düzenler literatürde "yarı-egemen" ya da "koruyucu vesayet" rejimleri olarak tanımlanmaktadır (Krasner, 2004).

Bölgesel ve Küresel Tepkiler

Latin Amerika'da sağ hükümetlerden sınırlı destek, sol ve merkez-sol hükümetlerden ise güçlü eleştiriler gelmiştir. Avrupa Birliği ve bazı Avrupa devletleri ise temkinli ve diplomatik bir dil kullanmıştır. Bu tablo, müdahalenin uluslararası meşruiyetinin sınırlı olduğunu göstermektedir (Serbin, 2019; Riggirozzi & Tussie, 2021).

Türkiye Açısından Stratejik Çıkarımlar ve Sonuç

Venezuela örneği Türkiye açısından yaptırımların ve seçici güç kullanımının yalnızca hedef ülkeyi değil, üçüncü ülkelerdeki şirketleri, limanları ve finans kuruluşlarını da etkileyebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda kurumsal dayanıklılığın artırılması, stratejik özerkliğin güçlendirilmesi ve uluslararası hukuka dayalı ilkeli diplomasinin sürdürülmesi kritik önem taşımaktadır (Yülek, 2023; Aydın & Açıkmeşe, 2022).

Venezuela vakası, büyük güçlerin kaynak zengini ülkelere karşı uyguladığı baskı araçlarının dönüşümünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Yaptırımlar, deniz lojistiğinin kısıtlanması ve sınırlı askerî güç kullanımı günümüz uluslararası sisteminde giderek daha fazla iç içe geçmektedir. Türkiye açısından bu tablo, taraf olmaktan ziyade kurumsal kapasiteyi güçlendiren, çok taraflı ve hukuka dayalı bir dış politika stratejisinin önemini teyit etmektedir.

Kaynakça

Aydın, M., & Açıkmeşe, S. A. (2022). Turkish Foreign Policy in a Changing World Order. Palgrave.

Biddle, S. (2022). Military Power and the New Age of Limited War. Princeton University Press.

Bueno de Mesquita, B., Smith, A., Siverson, R., & Morrow, J. (2003). The Logic of Political Survival. MIT Press.

Downs, E. (2020). China–Venezuela Energy Relations. China Economic Quarterly.

Drezner, D. (2021). The Hidden Hand of Economic Coercion. International Security, 46(2).

Farrell, H., & Newman, A. (2019). Weaponized Interdependence. International Security, 44(1).

Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998). International Norm Dynamics. International Organization, 52(4).

Gallagher, K., & Myers, M. (2021). China–Latin America Finance Database. Boston University GCI.

Geddes, B., Wright, J., & Frantz, E. (2018). How Dictatorships Work. Cambridge University Press.

Hathaway, O., & Shapiro, S. (2017). The Internationalists. Simon & Schuster.

Hausmann, R., & Rodríguez, F. (2014). Venezuela's Growth Collapse. Harvard CID Working Paper.

Ikenberry, G. J. (2018). Liberal Leviathan. Princeton University Press.

Koh, H. (2020). The Legal Case for Proportionality. American Journal of International Law.

Krasner, S. (2004). Sharing Sovereignty. International Security, 29(2).

Lake, D. (2009). Hierarchy in International Relations. Cornell University Press.

Levitsky, S., & Way, L. (2010). Competitive Authoritarianism. Cambridge University Press.

Rolland, N. (2023). China's Vision of World Order. Oxford University Press.

Serbin, A. (2019). Regionalism and Fragmentation in Latin America. Global Governance.

Tooze, A. (2018). Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World. Viking.

Yülek, M. (2023). Industrial Policy and Strategic Autonomy. Springer.

